

LUNA

Madelen Bråthen

Bacheloroppgave

Religiøse høytidsmarkeringer i skolen

Religious observances marking in school

Grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn

2017

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: Religiøse høytidsmarkeringer i skolen	
Forfatter: Madelen Bråthen	
År: 2017	Sider: 30
Emneord: KRLE, høytider, markering, mangfold, islam	
Sammendrag: <p>Denne bacheloroppgaven handler om utfordringer og viktige prinsipper i markeringen av ulike religiøse høytider på skolen. I oppgaven har jeg valgt å legge særlig vekt på de muslimske høytidene id al-Fitr og id al-Adha. Jeg har valg litteraturstudie som metode, og sett på eksisterende litteratur om temaet. Jeg skal se på mangfoldet i det norske samfunnet, hvorfor man på bakgrunn av dette burde markere ulike høytider, og hva de to muslimske høytidene handler om. Til slutt i oppgaven vil jeg drøfte hvordan man kan markere de to idene i skolen, utfordringer ved disse aktivitetene og fordelene ved å gjennomføre dette.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Religious observances marking in school	
Author: Madelen Bråthen	
Year: 2017	Pages: 30
Keywords: religion, holidays, marking, diversity, Islam	
Summary: <p>This thesis is based on challenges and important principles in the marking of religious holidays in school. In the assignment I've chosen to pay attention to the Muslim holidays id al-Fitr and id al-Adha. As method I have chosen literature study, and looked at existing literature about my chosen subject. I'm going to look at the diversity in the Norwegian society, why the school should be marking different religious holidays, and the background for the two Muslim holidays. At the end, I will discuss how to mark the holidays in school, challenges with the activities I've suggested, and the benefit of implementing these activities in lectures.</p>	

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av siste, og avsluttende emne i faget Pedagogikk og elevkunnskap ved Høgskolen i Innlandet. Oppgaven tar for seg hvordan skolen kan jobbe med høytidsmarkeringer på en faglig måte, slik at alle elever får utbytte av det, samtidig som noen opplever anerkjennelse av deres trosretning. Jeg har jobbet med denne oppgaven gjennom vårsemesteret 2017, og valgte et tema jeg i utgangspunktet hadde lite kunnskap om. Temaet har heller ikke vært viet noe særlig plass i undervisningen på høgskolen, og det er heller ikke skrevet mye litteratur om det. Dermed ble også ønsket om å undersøke dette temaet enda større, da det var noe nytt, samtidig som det er sentralt for jobben som lærer.

Jeg var aldri i tvil om at jeg skulle skrive en oppgave innen KRLE-faget. Dette er et fag jeg har hatt stor interesse for helt siden ungdomsskolen, og interessen ble enda større på høgskolen der jeg fikk mulighet til å dykke dypere inn i ulike religioner og livssyn. Islam har antageligvis vært den religionen som har fanget mest av min interesse, og dermed ble det naturlig å ha et spesielt blikk på denne religionen i oppgaven. Likevel kan kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom arbeidet med denne oppgaven også brukes i behandlingen av andre religioner enn islam.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Dag Ottar Reiten for gode råd, veiledning og støtte gjennom hele prosessen. Du har vist interesse for temaet mitt fra dag én, samtidig som du har vært en pådriver i skrivingen. Jeg vil også takke Lillian Gran, min pedagogikklærer, for raske svar på mail de gangene jeg har stått fast med litteraturen og har trengt innspill. Til slutt vil jeg takke samboeren min Mats, for all ro og forståelse han har gitt meg mens jeg har skrevet oppgaven. Han har støttet meg i prosessen og oppmuntret meg de gangene motivasjonen ikke har vært på topp. Tusen takk!

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	4
FORORD	5
INNHold	6
1. INNLEDNING	7
1.1 OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	8
2. METODE	9
3. SAMFUNN, SKOLE OG RELIGION	10
3.1 DET FLERKULTURELLE NORGE.....	10
3.2 MÅL FOR OPPLÆRINGEN.....	11
3.3 MULIGHETER OG UTFORDRINGER VED DET FLERKULTURELLE I SKOLEN	12
4. TRADISJONELL HØYTIDSMARKERING I SKOLEN	14
4.1 MARKERING OG FEIRING – HVA LIGGER I DISSE TO BEGREPENE?	15
5. ISLAMSK HØYTIDER I KRLE-UNDERVISNINGEN	17
5.1 ID AL-FITR.....	17
5.2 ID AL-ADHA	18
5.3 FEIRINGENE I NORGE.....	19
5.4 ARBEID MED HØYTIDENE I KRLE-UNDERVISNINGEN	20
5.4.1 <i>Id al-Fitr</i>	20
5.4.2 <i>Id al-Adha</i>	21
5.4.3 <i>Didaktisk relasjonsmodell</i>	23
5.4.4 <i>Eleven som ressurs</i>	25
5.4.5 <i>Tverrfaglig arbeid</i>	25
OPPSUMMERING	27
LITTERATURLISTE	28

1. Innledning

Før jul stormet det i mediene om hvordan skolene valgte å prioritere julehøytiden. Dette fikk mye plass i media, og det var debatter om hvordan dette burde håndteres. Skulle julehøytiden markeres, skulle det pyntes, og hvordan ivareta barna som ikke feiret jul? Mens diskusjonene raste i avisene og kommentarfeltene på sosiale medier begynte jeg å tenke på hvordan skolen markerer sentrale høytider i andre religioner.

På bakgrunn av dette har jeg derfor valgt problemstillingen:

Utfordringer og viktige prinsipper i markeringen av ulike religioners høytider i skolen, med særlig vekt på islam.

Jeg valgte denne problemstillingen for å finne ut hvordan det er mulig å jobbe med ulike religioners høytider i skolen. For å begrense oppgaven valgte jeg å ha fokus på muslimske høytider og hvordan disse kan markeres i skolen. Denne religionen ble valgt av egen interesse, men statistikk viser også at denne religionen har nest mest registrerte medlemmer i Norge etter kristendommen, med 148 000 medlemmer (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2016a). Dette er et tema jeg mener det er viktig å ha kunnskap om i møte med minoritetsbarn og foreldrene, både for å utvikle et bedre foreldresamarbeid og for identitetsbekreftelsen til minoritetsbarna. Det valgte temaet har jeg lite erfaring med fra før, annet enn markeringen av kristne høytider i egen skolegang. Det er ikke skrevet mye om temaet, derfor har jeg lyst til å være med på å belyse dette. Jeg mener at lærere bør ha kunnskap om de ulike religionene som er representert i en klasse for å tilrettelegge for best mulig læring og selvrealisering slik at elevene opplever bekreftelse av egen religion og identitetsutvikling.

Oppgavens fokus er høytidsmarkeringer, med spesielt vekt på de muslimske høytidene, der jeg skal se på hvordan man kan arbeide med disse høytidene i skolen. Som et ledd i oppgaven vil jeg se på det kulturelle og etniske mangfoldet vi har i Norge, og hvilken betydning dette har for skolen og læreren. Dette gjøres for å vise at skolen burde markere flere høytider enn bare de kristne, så lenge disse er representert i skolen. Jeg går selv lærerutdanningen for 5.-10. trinn, dermed er dette aldersspennet jeg har i tankene når jeg skriver oppgaven, spesielt 8.-10. trinn da jeg ser for meg å jobbe på ungdomstrinnet etter endt utdanning. En annen grunn til at jeg har valgt dette alderstrinnet er fordi skolen ofte er mer opptatt av høytider på lavere trinn. Jeg mener dette er like viktig på ungdomstrinnet for å styrke både selvbildet og

undervisningen. Det er også mulig å gjennomføre markeringer som en aktivitet for hele skolen, selv om jeg i oppgaven vektlegger hvordan dette kan gjøres i KRLE-undervisningen.

1.1 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er delt inn i seks kapitler, der kapittel én omhandler valg av problemstilling, begrunnelse for valg og avgrensning. I kapittel to tar jeg for meg valg av metode, og fordeler og ulemper ved dette valget. Deretter i kapittel tre skal jeg se på det kulturelle og etniske mangfoldet i Norge, hvilken betydning dette har for samfunnet, skolen og lærere, i tillegg til mål for opplæring med hensyn til ulike religioner og kulturer. Deretter skal jeg se på utfordringer og muligheter ved det flerkulturelle i skolen. Kapittel fire omhandler hvordan skoler i dag håndterer markeringer av ulike høytider, hvilken betydning markeringen har og hva forskjellen på markering og feiring er. I kapittel fem skal vi se på islams høytider, med særlig vekt på id al-Adha og id al-Fitr, bakgrunnen for disse høytidene og hvordan de feires i Norge og utlandet. Til slutt i kapittelet skal vi se på hvordan skolen kan arbeide med høytidene. Deretter kommer kapittel seks og dette vil være en oppsummering av de viktigste punktene i oppgaven.

2. Metode

I denne oppgaven berører jeg flere fagområder; religionsvitenskap, religionspedagogikk og pedagogikk med vekt på didaktikk. Religionsvitenskapen kommer til uttrykk gjennom kunnskapen om religion og høytider. Religionspedagogikken blir særlig anvendt i drøftingskapittelet der jeg tar for meg hvordan man kan arbeide med og markere de muslimske høytidene i skolen. Til slutt kommer pedagogikken spesielt til uttrykk i kapittel tre som omhandler skolen, samfunnet og det flerkulturelle. Pedagogikken kommer også til uttrykk i kapittel fem.

Jeg har valgt litteraturstudie for å besvare problemstillingen min. Dette betyr at jeg undersøker og tolker eksisterende teori fra bøker og andre kilder, som er relevant for problemstillingen (Befring, 1998, s. 11-12). En utfordring ved denne metoden er å finne relevant teori, og både av nyere dato og av god kvalitet. En svakhet ved metoden er at den er basert på subjektiv skjønn med tanke på utvalg og vurdering av tilgjengelig litteratur (Befring, 2015, s. 86). Sterke sider ved litteraturstudier er at man får mye informasjon på kort tid, dessuten får man bred innsikt i emnet. Jeg har valgt denne metoden fordi jeg har benyttet meg av den gjennom studietiden, og er dermed kjent med den fra før av. I tillegg er den relevant for oppgaven, da metoden vil belyse problemstillingen på en god måte.

Litteraturen er valgt med utgangspunkt i pensumlitteraturen i RLE-faget på høgsolen, og forfattere som har skrevet mye om de relevante emnene for problemstillingen, som Winje og Børresen. Jeg har fått råd av bibliotekarene på høgskolebiblioteket, og gjort søk i bibliotekets database med relevante stikkord. I tillegg har også veilederen min kommet med forslag til litteratur og nettsteder som kan være med på å belyse oppgaven.

3. Samfunn, skole og religion

3.1 Det flerkulturelle Norge

Per 1. januar 2017 bor det 850 000 mennesker med innvandrerbakgrunn i Norge. Dette vil si personer som er innvandrere selv, eller norskfødte med innvandrerforeldre (SSB, 2017). Ifølge Inkluderingsutvalget, et utvalg som skriver utredninger som omhandler integrerings- og inkluderingspolitikk, er et flerkulturelt samfunn «et samfunn hvor flere grupper med ulik kulturell bakgrunn og levemåte lever sammen, og hvor det er (...) samhandling mellom gruppene som sådan og mellom enkeltmedlemmer av disse gruppene.» (2011, s. 30). Vi som bor i Norge i dag representerer et mangfold av personer, kulturer, språk og religioner. En av de viktigste oppgavene i møte med dette mangfoldet handler om inkludering. Denne oppgaven er samfunnets oppgave, men kanskje spesielt skolens. Dit kommer alle, uansett bakgrunn, og alle skal bli møtt med både respekt og forventninger (Munthe, 2011, s. 16). Dermed blir det også naturlig at skolen blir en arena der man gir barna innsikt i mangfoldet slik at det stimulerer til læring.

Inkluderingen handler om å forstå at alle er forskjellige, og har forskjellige erfaringer og behov. Lærerens oppgave er å ha kunnskap om dette, og å bygge på det eleven kan fra før av. På bakgrunn av dette blir skolens oppgave å sørge for at alle får utfordringer og muligheter som stimulerer til vekst (Munthe, 2011, s. 17). Skolen skal medvirke til at elevene får identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse. Dette betyr at alle skal kjenne seg igjen i skolens undervisning. Dette er også noe Sødal legger vekt på i boka *Religions- og livssynsdidaktikk* (2009). Hun skriver at KRLE-undervisningen handler om mer enn bare formidling og tilegnelse av kunnskap, det dreier seg også om det eksistensielle og personlige aspektet (Sødal, 2009, s. 13). I tillegg til dette skal alle elever lære noe nytt med bakgrunn i kunnskaper og erfaringer de allerede har (Hauge, 2014, s. 27).

Det er viktig at mangfoldet blir synliggjort og håndtert, for på den måten får elevene mulighet til å få innsikt i det kulturelle mangfoldet. De får også muligheten til å vise respekt for den enkeltes tro og tradisjon. Dette kan for eksempel gjøres gjennom markeringer av ulike høytider og samtale om forskjellige livssyn og religioner (Winje, 2011, s. 139-140).

Forankret i den generelle delen av læreplanen står det at skolen skal bygge på kristne og humanistiske verdier (UDIR, 2015b, s. 3). De kristne verdiene vil lett knyttes til evangelisk-

luthersk kristendom, slik den praktiseres i Den norske kirke. Dette gjør at de kristne verdiene får særlig oppmerksomhet fordi dette praktiseres i Norge. (Winje, 2011, s. 140). Med innføringen av KRLE i 2015 ble det bestemt at halvparten av undervisningen i faget skal brukes til kristendomskunnskap. Kompetansemålene ble ikke endret, men det skulle være et større fokus på kristendom på grunn av dens rolle i norsk historie og kultur (Kunnskapsdepartementet, 2015). Det blir dermed lærerens oppgave å få til en balanse mellom synliggjøringen av mangfoldet og fokuset på kristendommen (Winje, 2011, s. 140).

3.2 Mål for opplæringen

Ifølge formålet til KRLE-planen skal elever ha kjennskap til ulike religioner og livssyn, dette «er en viktig forutsetning for livstolkning, bevissthet og forståelse på tvers av tros- og livssynsgrenser» (UDIR, 2015a, s. 2). Undervisningen skal være saklig og upartisk, der religionene og livssynene presenteres med respekt. Som lærer må man sørge for at alle religioner og livssyn behandles på en faglig måte med bakgrunn i sitt særpreg og mangfold. Ifølge formålet i læreplanen er religion og livssyn viktig for enkeltmennesket fordi det kreves kompetanse om dette for å tolke tilværelsen og for å forstå kulturen, både i samfunnet man lever i og ellers i verden (UDIR, 2015a, s. 2).

I undervisningen skal det brukes ulike, engasjerende arbeidsmåter, og ved hjelp av dette skal alle sider ved faget bli formidlet. Som lærer må man utøve varsomhet i valg av ulike arbeidsmåter, spesielt i tilfeller der arbeidsmåten kan oppfattes som utøvelse av en annen religion (UDIR, 2015a, s. 2). For å unngå dette vil det være lurt å ha en god dialog med hjemmet, og skape et godt samarbeid mellom skole og hjem. En viktig del av opplæringen er at den ikke skal drives på skolens premisser alene, men i samarbeid mellom skole og hjem, der foresattes behov skal dekkes (Hauge, 2014, s. 238-239). Elevene skal få innblikk i hvordan ulike religioner og livssyn blir forstått og praktisert i Norge og verden. Blant annet gjelder dette jødedom, islam, hinduisme og buddhisme, dermed må skolen legge til rette for en slik opplæring (UDIR, 2015a, s. 3).

For å utvikle en identitet må man «bli fortrolig med nedarvede væremåter, normer og uttrykksformer» (UDIR, 2015b, s. 4) som man finner i kulturen man er oppvokst i. Fordi skolen har minoritets elever må de også formidle kunnskap om andre kulturer. Elevene har rett til å høre om nasjonale og lokale tradisjoner fra sitt hjemland, da gjelder det å utnytte den berikelsen som minoritetsgrupper og nordmenn med annen kulturell bakgrunn gir. I tillegg

legger Opplæringsloven vekt på at skolen skal gi innsikt i det kulturelle mangfoldet vi finner lokalt og nasjonalt i Norge (§ 1-1, 1998).

En viktig del av tradisjonen og religioner er feiringen av ulike høytider. Dette er en del av tradisjonen som tar stor plass i ulike kulturer, og mange vektlegger høytidene sterkt. Derfor er det viktig at skolen også vektlegger denne delen av tradisjonen, og ivaretar det elevene opplever som viktig. Dette kan gjøres ved å markere høytider som elever oppfatter som viktige og sentrale. Det er likevel viktig at markeringen ikke sklir over i feiring, da dette kan oppleves som utøvelse av religionen.

3.3 Muligheter og utfordringer ved det flerkulturelle i skolen

Nye landsmenn tar med seg tradisjoner og kulturer til landet, og i møte med den norske kulturen og tradisjonene oppstår det både utfordringer og muligheter. I forbindelse med dette er det viktig å påpeke at Norge alltid har vært flerkulturelt, med dette tenker jeg på samer, kvener, skogfinner og romani, som kom til landet før innvandringen startet. På skolen møter man barn med ulik etnisk og kulturell bakgrunn, og som lærer er det viktig at man er forberedt på hvilke utfordringer og muligheter dette kan by på. Slik kan situasjonen bli lettere for lærer, elever og foresatte fordi det blir lettere å håndtere når det er mer forutsigbarhet. Vi skal se nærmere på noen av mulighetene og utfordringene.

En utfordring for lærerne blir å tilegne seg kompetanse som gjør at de har nok kunnskap om elevenes kulturer slik at de har mulighet til å ivareta elevenes tradisjon og kultur. Som lærer, mener jeg, det er viktig å ha en god dialog med eleven og foresatte, særlig i møte med mennesker med en annen etnisk bakgrunn. Dialogen og samarbeidet vil kunne være et hjelpemiddel for å bli kjent med kulturen og tradisjonen, og kan brukes for å ivareta elevens kulturelle bakgrunn. Samarbeidet innbyr til gjensidig forståelse av hverandre og kulturforskjellene. Jeg mener at denne gjensidige forståelsen av hverandre er essensiell for å kunne utvikle et samarbeid. Etablerer man et godt samarbeid vil dette kunne bidra til at det blir mindre utfordringer, fordi man lettere kommer frem til en felles forståelse om samarbeidet er godt. For at dette samarbeidet skal fungere er det viktig at alle parter er åpne og ærlige i dialogen.

For å ivareta elevenes bakgrunn kan man belyse dette i undervisningen der det er mulig. Å arbeide tverrfaglig kan være nyttig for å gjennomføre dette, slik får lærerne flere timer til

rådighet og elevene får større, dypere innblikk i kulturen de arbeider med. Eksempler på dette kan være å lære om matkulturen og tradisjonen i hjemlandet til ulike elever med forskjellig kulturell bakgrunn. I norskfaget er det mulig å la elevene lære om språket til elevene som snakker et annet språk enn norsk. En annen idé er å lære om sentrale høytider fra elevenes religioner, dette er særlig sentralt i KRLE-faget, da det er en del av formålet med KRLE at elevene skal ha kjennskap til ulike religioner og livssyn.

Å møte mennesker fra forskjellige kulturer kan bidra til at man utvikler seg til å bli et mer åpent menneske. Mennesker fra andre kulturer er gjerne mer åpne enn det den «normale» nordmann vil være. I møte med disse menneskene lærer man at en ikke trenger å være så reserverte mot andre. (Paulsen & Håberg, 2017). Å utvikle seg til et mer åpent menneske vil ha flere fordeler; det vil gjøre det lettere å møte mennesker og situasjoner som er annerledes, utvikle respekt for enkeltmennesket og ulikheter, tilegne seg kompetanse fordi man kommer i dialog med andre mennesker. Som en følge av den flerkulturelle skolen vil dermed mange elever utvikle seg til å bli mer åpne mennesker i møte med nye situasjoner. For elevene vil dette bety at de vil få en større innsikt og mer kunnskap om ulike kulturer, tradisjoner og mennesker. I tillegg vil det gjøre at man får en positiv interesse for andre, og at man på bakgrunn av dette gir mer av seg selv fordi man får kunnskap om andre personer.

4. Tradisjonell høytidsmarkering i skolen

Ifølge Statistisk sentralbyrå hadde Den norske kirke [DNK] i underkant av 3,8 millioner medlemmer i 2015 (SSB, 2016b). I tillegg viser statistikk fra SSB at 56 % av registrerte medlemmer utenfor DNK tilhører ulike kristne trossamfunn (SSB, 2016a). Dette betyr at vi har stor overvekt av kristne trossamfunn i Norge. Sammenligner vi dette med islam, som er det trossamfunnet med nest flest registrerte medlemmer utenfor DNK, ser vi at de har i underkant av 150 000 medlemmer (SSB, 2016a). Denne statistikken viser bare en oversikt over organiserte menigheter som mottar offentlig støtte. Tallene viser ikke hvor mange som totalt sett tilhører de ulike religionene og livssynene i Norge. Likevel kan dette gi en antydning til hvor mange som tilhører forskjellige religioner og livssyn, og vi ser også at det er en stor andel kristne i Norge.

Kristendommen i Norge er likevel ikke en ensartet religion, da det finnes mange ulike trossamfunn som vektlegger den kristne troen forskjellig. Likevel feirer mange av de kristne trossamfunnene de samme høytidene og merkedagene, sånn som jul, påske, pinse, Kristi himmelfartsdag osv.

Som tidligere nevnt er en viktig del av menneskers tradisjon feiringen av ulike høytider. På bakgrunn av dette og på grunn av det høye antallet av kristne i befolkningen, har det vært naturlig for skolen å vektlegge særlig de kristne høytidene sånn som jul og påske. Høytider fra andre religioner har gjerne gått i «glemmeboken» og mange lærere forteller også at de usikre på hvordan de skal markere høytider innen andre religioner, fordi dette ikke er deres tradisjon (Jakobsen, 2016).

Kunnskap om ulike høytider og hvordan de feires gir elevene mulighet til å lære om forskjellige religioner og kulturer. Markeringer kan fungere som en dør inn til religioner og kulturer, med andre ord kan dette være en interessevekker. Høytidene i de ulike religionene og livssynene sier noe om hva de tror på, hva de gjør, hva de verdsetter osv. Høytidene gir oss generell kunnskap om de ulike religionene og livssyn. Gjennomføres markering av ulike høytider vil dette være med på å formidle fellesskapets ulike tradisjoner (Børresen, 1997, s.12-13). Markeringen av høytider er med på å bidra til at elevene får et positivt møte med noe av sitt eget i skolens undervisning. Kunnskap og erfaring om hverandres tradisjoner kan være med på å skape både toleranse og et fellesskap basert på samme eller lignende verdier (Børresen, 1997, s. 7).

Som kommende KRLE-lærer mener jeg det er viktig at alle elever opplever markering av høytider som vektlegges i deres religion. Dette mener jeg er viktig for å ivareta elevens etniske og kulturelle tradisjon, men også for å skape respekt for ulike trossamfunn. Markeringene vil også bidra til at elevene opplever bekreftelse og at de vil kjenne seg igjen i skolens undervisning, samtidig som det vil bygge på elevenes kunnskaper og erfaringer.

4.1 Markering og feiring – hva ligger i disse to begrepene?

I skolens arbeid med høytider er det viktig å skille mellom høytidsmarkering og høytidsfeiring. Feiringen hører gjerne til privatlivet eller menigheten, mens markering er noe man kan gjøre uansett hvor man er, og egner seg når man vil synliggjøre mangfoldet slik at elevene lærer om og av hverandre (Winje, 2011, s. 140). Forskjellen mellom disse to begrepene er at feiring er av religiøs karakter, der man praktiserer en bestemt tro ut ifra hvilken høytid man feirer. En markering består av samtaler og handlinger som hverken er forkynnende eller av religiøs karakter (Skålid, 2008). Under en markering vil man samles for å markere at noen feirer en høytid, dette vil ikke nødvendigvis gjelde alle som er med på markeringen, men kanskje noen. Under markeringen skal det kun være formidling av fagstoff knyttet til den aktuelle høytiden, og dette skal ikke kunne oppfattes som utøvelse av en religion (Winje, 2013, s. 25).

For undervisningen vil markeringen fungere som en pedagogisk aktivitet med særlig to hensikter. Barna som er en del av trosretningen som markers vil oppleve bekreftelse og de vil også lære om egen religion og kultur. I tillegg vil andre barn kunne oppøve respekt og lære om andres religion (Winje, 2013, s. 7). Dette er verdier og holdninger som den generelle delen av læreplanen og formålet for KRLE-faget nevner (UDIR, 2015a, s. 2; UDIR, 2015b, s. 3). Skolen skal ikke på noen måte påvirke barna til å tro på en spesiell religion, men målet skal være at barna skal utvikle innsikt og kunnskap om den aktuelle religionen (Winje, 2013, s. 25).

Skal man gjennomføre slike aktiviteter er det viktig å ha en god dialog med hjemmet. Det er ikke alltid at eleven eller hjemmet vil at skolen fokuserer på en høytid innen deres religion eller en annen religion. Noen kan være bekymret for at personalet ikke har nok kunnskaper om høytiden eller ikke har respekt for religionen, slik at det ikke blir håndtert på en god måte. Andre kan være engstelig for at markeringen sklir over i feiring, og dermed blir det sett på som religionsutøvelse eller forkynnelse (Winje, 2013, s. 12). Dialog og et godt samarbeid i

forkant, under og etter slike markeringer vil være med på å informere og forberede foresatte på det som skal skje, samtidig som det gir dem mulighet til å komme med innspill.

Det er også viktig å påpeke at en slik markering ikke nødvendigvis kun skal skje i KRLE-faget, og i de timene som er tiltenkt faget, eller andre samfunnsfag der kultur og tradisjon er vesentlig. Dette er en aktivitet som kan være egnet når skolen vil synliggjøre mangfoldet slik at elevene lærer og av hverandre (Winje, 2011, s. 140). Dette kan for eksempel gjøres gjennom tverrfaglige prosjekt, mer om dette vil du kunne lese i kapittel 5.4.5.

5. Islams høytider i KRLE-undervisningen

Innenfor Islam finnes det flere anledninger muslimene feirer. Hvilke anledninger de feirer kommer an på retningen de tilhører; shia- eller sunni-islam, i tillegg til hva de vektlegger selv. Muslimer fra shia-retningen kan feire, til forskjell fra sunni-retningen, Fatimas fødselsdag, Ashura-dagen til minne om imam Husseins død og de andre imamenes fødsels- og dødsdager. I begge retningene kan det være enkeltmennesker/grupper som feirer Muhammeds fødselsdag og natten da han foretok himmelreisen, mens id al-Fitr og id al-Adha er anledninger som begge retningene feirer (Vogt, 2016). Ifølge Basim Ghozlan, kontaktpersonen til nettstedet www.islam.no, er det bare de to sistnevnte som regnes som høytider, mens de andre anledningene har kommet til på et senere tidspunkt og blitt en del av tradisjonen (personlig kommunikasjon, 20.02.17). Basim Ghozlan representerer sunni-retningen, og jobber som forstander i en moske i Oslo. Det må derfor nevnes at han ikke kan regnes som en talsmann for alle muslimer, og at det han sier ikke nødvendigvis er en oppfatning som alle andre muslimer også har. Boka *Islam* av Roald omtaler de to id-festene som lovskolenes to hovedhøytider. Boka nevner også at det finnes andre små muslimske høytider, men at disse ikke er nevnt i Koranen og hadith-litteraturen (2004, s. 122). Disse to høytidene er også de to eneste som er innstiftet av profeten Muhammed (Børresen, 1997, s. 102).

På grunn av dette vil det være naturlig å si at id al-Adha og id al-Fitr er de to viktigste høytidene, selv om folk ikke nødvendigvis regner de som de eneste høytidene. De baserer seg på to av islams søyler, som betyr at de er viktige for alle muslimer. Den første av disse to søylene er fasten. Dette er en plikt for alle voksne muslimer, med noen unntak. Id al-Fitr er avslutningen på fasten, og med denne feiringen bryter muslimene fasten. Den andre søylen er pilegrimsreisen. Som de andre søylene er også denne en plikt for alle muslimer som har mulighet til å gjennomføre reisen. Som avslutning på pilegrimsreisen feirer muslimene id al-Adha (Opsal, 2016, s. 63-65).

Det er disse to høytidene jeg har valg å konsentrere meg om i denne oppgaven, og vi skal nå se nærmere på kjennetegnene deres.

5.1 Id al-Fitr

Den muslimske fasten begynner i årets 9. måned, kalt Ramadan. Hele måneden skal man hverken spise, drikke, røyke eller ha seksuell omgang. Dette gjelder fra daggry til sola går ned

om kvelden (Rian & Eidhamar, 1999, s. 167). I denne måneden fikk Muhammed åpenbart Koranen fra Allah, og dette er den mest sentrale hendelsen i islams historie (Børresen, 1997, s. 102). Natten til 27. Ramadan blir brukt for å markere dette (Opsal, 2016, s. 64). I denne månedens sies det at himmelens porter åpnes, mens helvetes porters lukkes, det er derfor fasten er satt til denne måneden (Rian & Eidhamar, 1999, s. 167). Hensikten med fasten er å «utvikle kontroll over egne behov og medfølelse for dem som sulter» (Opsal, 2016, s. 65).

Id al-Fitr markerer avslutningen på fastemåneden Ramadan, og disse to er uløselig knyttet til hverandre. Id al-Fitr feires første dagen etter Ramadan, og varer i én dag. På grunn av at denne feiringen bare varer i én dag har den også fått navnet lille id. Høytiden er preget av takknemlighet, glede, god mat og gaver. På denne dagen takker muslimene Allah fordi han hjalp dem med å fullføre fasten (Eidhamar & Rian, 1999, s. 180).

Ifølge islam.no har Muhammed lært dem hvordan id skal feires. Profeten vektlegger bønn og lovprisning, der dagen starter med en bønn i moskeen for å takke Allah for hjelpen. Dagen fortsetter med fest fordi Muhammed vil at menneskene skal nyte Allahs gaver i form av god mat, drikke og sosialt samvær. Denne dagen besøker man venner og familie, tilgir og støtter hverandre. Dette gjør man fordi Profeten fortalte at Allah tilgir alle, bortsett fra de som er fiender, dermed er tilgivelse en viktig del av feiringen. Gaver er også en sentral del av denne dagen fordi det regnes som en god gjerning å gi til andre. Denne dagen kler de seg i sine fineste klær, slik Muhammed gjorde da han feiret id. I tillegg er det også et krav om at muslimene har betalt zakah, den rituelle avgiften som går til de som trenger det, før id-bønnen starter (Ghozlan, 2005).

5.2 Id al-Adha

Minst én gang i livet skal de som har mulighet reise på pilegrimsreise til Kabaen i Mekka. Reisen varer i seks dager i den 12. måneden i det muslimske året, og muslimene gjennomfører ulike rituelle handlinger i løpet av denne tiden (Rian & Eidhamar, 1999, s. 168-169). Det første man gjør er å ta et bad og kle seg i en rituell klesdrakt, til minne om pilegrimenes ydmyke stilling ovenfor Allah. Denne drakten er den samme uansett hvem man er. Deretter går muslimene sju ganger rundt Kabaen, islams geografiske sentrum. Så går de sju ganger mellom al-Safa og al-Marwa til minne om Hagars leting etter vann til sønnen. Pilegrimene står så på Arafatsletten fra midt på dagen til solnedgang (Opsal, 2016, s. 66-67). Her ber de til Allah om tilgivelse for sine og andres synder (Børresen, 1997, s. 120). Så drar de til Mina og i løpet av

tre dager skal de kaste 49 steiner på støtter som symboliserer djevelen. Dette gjøres til minne om Abrahams steinkasting da djevelen fristet han til ikke å ofre sønnen sin. Denne aktiviteten symboliserer også muslimes vilje til å kjempe imot det onde (Opsal, 2016 s. 67-68).

Når dette er gjennomført kommer dagen for offerfesten, kalt id al-Adha. Det er den andre store høytiden i islam og denne festen blir også kalt store id. Denne feiringen varer tre dager og innledes på samme måte som lille id; med en bønn. Denne feiringen markerer avslutningen av pilegrimsreisen til Mekka, noe som betyr at de som har gjennomført pilegrimsreisen feirer mens de er i Mekka (Rian & Eidhamar, 1999, s. 180).

Under denne feiringen minnes profeten Ibrahim som ble bedt om å ofre sin sønn Ismail. Dette slapp han da Allah så at han var villig til å adlyde hans ord. I stedet fikk Ibrahim et dyr han skulle ofre. Denne hendelsen markeres ved at muslimene ofrer et dyr, som oftest sau. Kjøttet fra dyret spises under festen, og familiene deler kjøttet mellom seg, gjester og andre som trenger det. Ofringen skjer ved at familien slakter dyret, men dette er ikke tillatt i Norge. Mange norske muslimer ber derfor slektninger om å foreta ofringen for dem (Eggen, 2010).

Offertanken står sentralt under denne høytiden på grunn av Ibrahim vilje til ofring. Den dag i dag er offertanken fortsatt svært levende i islam. Ordet islam betyr hengivelse og troen bygger på dette. Muslimer skal følge Allahs vilje og overgi seg helt til han (Færevik, 2005). Dette kan for eksempel være å sette andres hensyn og egne interesser til side for å la religionen få rikelig med spillerom i livet. Jo mer hengitt man lever som muslim, jo mer dedikert er man til Allah og hans sak, og jo mer ofrer man for Allahs vilje.

Å overholde både pilegrimsreisen, fasten, og de andre tre søylene, blir sett på som en plikt for muslimer. Dette er et uttrykk for lydigheten overfor Allah, for det er Allah som har befalt muslimer å overholde disse pliktene. Dermed er det menneskets plikt overfor Allah å gjøre det han vil at de skal gjøre. Når muslimer er lydige vil dette være med på å sikre seg frelse (Roald, 2016, s. 55 & 70).

5.3 Feiringene i Norge

I Norge er det 148 000 registrerte muslimer, men vi kan regne med at det totale antallet er høyere enn dette fordi det er mange uregistrerte muslimer (SSB, 2016a). Dermed er det en del mennesker i Norge som vektlegger feiringen av de muslimske høytidene, der de to id-festene

er de største. Hvordan feiringene foregår, når feiringer er, og innholdet varierer fra sted til sted, og fra muslim til muslim. Feiringen i Norge har et litt annet innhold enn det feiringen har i hjemlandet til muslimene. De har dermed utviklet sin egen måte å feire id-høytidene på, en fornorsket utgave av feiringen (Roald, 2004, s. 218-219).

Lenge besto feiringene av at muslimene gikk på besøk til venner og familie, men det har nå blitt vanlig at moskeene arrangerer fester. Disse festene inneholder både konkurranser, leker, gaver og kaffe til de voksne, i kjent «norsk stil». Mange muslimer møtes dermed i moskeen for å feire, men noen velger også å holde feiringen i hjemmet slik det tradisjonelt foregår i muslimske land (Roald, 2004, s. 218-219).

Når feiringen starter varierer. Dette er på grunn av at den muslimske kalenderen baserer seg på månens kretsløp. Dermed kan månedene enten ha 29 eller 30 dager, og dette fører til problemer i fastsettelsen av månedens begynnelse og slutt. Ulike land gjør ulike ting, og valg av starttid er ofte av politisk karakter. Hvis forholdet til to land ikke er så godt på grunn av politikk, kan det ene landet velge å starte fasten en annen dag enn det andre. Derfor velger noen muslimer å følge sitt eget lands kalender, mens andre følger kalenderen i Mekka. Dette gjør at id-høytidene kan falle på forskjellige dager for de ulike muslimene i Norge (Roald, 2004, s. 219).

5.4 Arbeid med høytidene i KRLE-undervisningen

5.4.1 Id al-Fitr

Skal skolen markere denne høytiden vil det være mest hensiktsmessig å legge markeringen til etter fasten og feiringen. Markeringen av høytiden åpner også opp for å tematisere både fasten og hva dette innebærer. Selv om barn i utgangspunktet ikke faster, kan det hende at særlig de eldre barna prøver å overholde fasten. Dermed vil de også preges av dette i form av slapphet fordi de ikke spiser eller drikker, men også på grunn av Alvoret som følger denne høytiden. En annen grunn til at det vil være hensiktsmessig å legge markeringen til etter selve høytiden er at mange muslimer også i forkant av høytiden er preget av Alvoret som skal skje, og mange er opptatt med forberedelsene til selve høytiden. (Winje, 2010, s. 79). Dessuten burde ikke skole foregripe for mye av det som skal skje i hjemmet i forkant av høytiden. For å finne ut av når fasten og id al-Fitr slutter vil det være nødvendig å snakke med eleven, eventuelt foresatte, for å spørre om dette.

I forbindelse med denne markeringen er det viktig å forklare bakgrunnen for høytiden. Nemlig at muslimene takker Allah for hjelpen under fasten. Denne høytiden er preget av takknemlighet, vennskap, å dele med hverandre og å ta vare på hverandre. Noe som også kan være temaet for markeringen, slik at de både har betydning for de muslimske elevene som spesielt takker Allah, men også en allmenn betydning for resten av elevgruppen (Børresen, 1997, s. 107).

Et eksempel på en aktivitet i forbindelse med denne høytiden kan være at elevene lager kort der de takker for ulike ting. Dette kan være alt fra å takke Gud, til å takke foreldrene, venner eller noe annet de setter pris på. Poenget er å vise elevene muslimenes takknemlighet under denne høytiden, og aktualisere det ved at elevene selv får vise takknemlighet overfor noe de setter pris på. Disse kortene kan også dekorerer med kunst som er typisk for islam, nemlig ornamentikk og kalligrafi. Dermed får man også muligheten til å samtale om kunst i islam, og det åpner også opp for å fortelle om islams billedforbud og bakgrunnen for dette.

En annen aktivitet man kan gjennomføre i forbindelse med denne høytiden er å lese fortellingen om hvordan Muhammed fikk åpenbart Koranen. Ved gjennomføringen av en sån aktivitet er mulig å bruke internett til å finne en fremstilling av denne fortellingen som er tilpasset alderstrinnet, eventuelt finnes den også i Kildesamling bind 1 av Rasmussen og Thomassen på side 22 (1999).

Under feiringen av id al-Fitr har også mat en sentral plass, og da veldig god mat. En aktivitet man kan gjøre ut av dette er at elevene enten får lage noen retter som spises under høytiden, noe de synes er godt selv, eller at de muslimske elevene får muligheten til å ta med seg retter de pleier å spise hjemme. Hvis sistnevnte blir gjennomført åpner dette også opp for å se eventuelle kulturelle og tradisjonelle forskjeller hvis man har muslimer fra ulike land. Dette på grunn av at maten dem har med seg kan være ganske forskjellig. Dette vil også gjøre at de muslimene også vil få oppleve mat fra andre kulturer, men som også er en del av muslimsk kultur. Hvis dette gjennomføres kan det også være naturlig å samtale om spisereglene innen islam, nemlig halal- og haram-mat, og hva dette innebærer for muslimene. Her er det viktig å påpeke at det likevel er høytiden som skal være i fokus under markeringen.

5.4.2 Id al-Adha

Denne høytiden er, som tidligere nevnt, til minne om Ibrahim som var villig til å ofre sin sønn. Dette er en hendelse som for mange kan virke uforståelig, for noen vil det også kunne oppfattes

som grotesk at en far er villig til å ofre sønnen på Guds befaling. Når man som lærer skal formidle denne fortellingen er det viktig å vektlegge det sentrale i denne fortelling, nemlig menneskets lydighet overfor Allah. Dette er tross alt en sentral tanke i islam, og denne fortellingen åpner opp for samtale om og forståelse for hvorfor muslimer adlyder Gud, og på hvilket grunnlag de gjør det. Muslimene har en helt grunnleggende tillitt til Allah, og mener at han forstår bedre enn menneskene hvordan livet bør leves. Dermed kan markeringen av denne religionen bidra til en forståelse av grunntanker i islam, og en forståelse for hva muslimer tror og hvorfor muslimer begrunner valg med for eksempel å si «fordi Allah vil» (Winje, 2010, s. 86).

Denne høytiden gjør det mulig å vise til noen av likhetene ved islam og kristendommen, siden Bibelen også omtaler denne hendelsen i 1 Mos. 22. Her kan det også være viktig å peke på forandringene i navnene, både i denne historien, men også ellers. Det å vise til at Koranen og Bibelen taler om mange av de samme personene, men at de omtales med ulike navn, vil kunne bidra til å skape en større og dypere forståelse av de ulike religionene og likhetene dem imellom.

Når det kommer til aktiviteter det er mulig å gjennomføre i forbindelse med denne religionen tenker jeg at det er sentralt å fortelle historien om Ibrahim og Ismail, fordi dette er bakgrunnen for høytiden. En annen historie som også er viktig er historien om Hagar som leter etter vann til sønnen sin. Denne historien forklarer hvorfor en av handlingene på pilegrimsreisen er å løpe i mellom al-Safa og al-Marwa, som sies å være det samme stedet som der Hagar løp. Disse fortellingene er også sentrale i islam fordi de begge handler om tillitten til Allah. Også disse fortellingene finnes i Kildesamling av Rasmussen og Thomassen. Fortellingen om Hagars leting etter vann finnes på side 198-199, mens fortellingen om Ibrahim og Ismail finner en på side 202 (1999).

Id al-Adha byr ellers ikke på så mange aktiviteter som kan gjennomføres i undervisningen, på grunn av at innholdet i denne feiringen er ofringen. Også denne markeringen bør legges til etter selve feiringen, av samme grunn som hvorfor id al-Fitr bør markeres i ettertid.

En ting man som lærer kan gjøre i forbindelse med denne høytiden er å aktualisere offertanken. Med dette tenker jeg på å samtale om hva dette betyr for muslimer i hverdagen, hva vil det si å ofre seg og å hengi seg til Allah. Kanskje det er muslimer i nærmiljøet som har mulighet til å komme på besøk å fortelle mer om både dette, pilegrimsreisen og feiringen av id al-Adha?

Her er det viktig å velge en person som vil være en god representant for islam, og gjøre personen klar over at det ikke skal foregå forkynnelse i undervisningen. Å finne denne personen kan selvfølgelig by på utfordringer, særlig hvis man ikke bor så sentralt. En annen mulighet da er å kontakte noen av de større moskeene i Oslo, få en uttalelse fra lederen der, kanskje personen har mulighet til å stille opp på et videointervju eller en Skype-samtale.

5.4.3 Didaktisk relasjonsmodell

En måte å planlegge undervisningen på er å bruke den didaktiske relasjonsmodellen. Modellen handler om faktorer som bør være tenkt igjennom før undervisning. Disse faktorene er mål, innhold, arbeidsmåter, rammefaktorer, elevforutsetninger og vurdering. Undervisningen fungerer som et samspill mellom faktorene, og gjennom planlegging og gjennomføring får læreren mulighet til å skape dette samspillet (Bjørndal & Lieberg, 1978, s. 135-137). Vi skal se nærmere på hvordan man kan planlegge undervisningen i forbindelse med høytidsmarkeringen, og hvilke utfordringer man kan støte på.

Som lærer mener jeg det er viktig å ha mål for undervisningen, eventuelt mål for en periode hvis man jobber prosjektbasert. Dette gjør at man må tenke igjennom hva elevene skal sitte igjen med etter endt undervisning, og planlegge undervisningen på bakgrunn av dette. Selv liker jeg at målet er spørsmåls-formulert, for da har jeg mulighet til å stille elevene dette på slutten av timen. Slik får jeg innblikk i hva de har lært, og jeg kan vurdere om målet er nådd eller ikke. Når det gjelder arbeid med høytidsmarkering finnes det både gode og mindre gode mål for undervisningen. Det er viktig å tenke på at disse målene ikke skal bli for store, elevene skal tross alt lære seg det i løpet av økten. Man må også ta hensyn til hvilket trinn man underviser på; ved 10. trinn kan man forvente mer av elevene med hensyn til forkunnskaper enn det man kan ved 8. trinn.

Når det gjelder innholdet i undervisningen er det viktig at dette er i samtråd med målet. Ved markeringen av id-høytidene er det noen ting som det bør legges vekt på. Det er viktig at elevene har kunnskap om bakgrunnen for feiringen, derfor bør elevene lære om Ramadan og pilegrimsreisen, fordi disse er nært knyttet til id-feiringene. Jeg mener det er viktig å legge vekt på det feiringen er preget av; for id al-Fitr vil dette være takknemlighet og glede, mens for id al-Adha vil dette være offer og hengivenhet til Allah. På den måten legger man til rette for at elevene skal få en større forståelse av hvordan muslimene opplever høytiden. En

utfordring i forbindelse med innholdet i undervisningen er hvordan elevene vil oppfatte fortellingen om Ibrahim som var villig til å ofre sønnen, som tidligere nevnt.

I forbindelse med arbeidsmåter har jeg allerede kommet med mange ulike aktiviteter det er mulig å gjennomføre i forbindelse med høytidsmarkeringene. Fordelene med å lese fortellingene om feiringenes bakgrunn er at elevene får større innsikt om hvorfor muslimene feirer disse høytidene. En utfordring med dette er å finne utgaver av fortellingene som er tilpasset trinnet undervisningen skal foregå på. Å gjennomføre kort-aktiviteten kan være en tidkrevende prosess. Dette kan være en utfordring siden KRLE-faget ikke har mange timer ukentlig, dermed vil denne aktiviteten «spise» mye av tiden. Fordelen ved denne aktiviteten er at du som lærer aktualiserer sentrale verdier i høytiden, slik at aktiviteten både har betydning for muslimske elever og resten av gruppen. Tidligere foreslo jeg at det var mulig å få en muslimsk person til å snakke med klassen. Utfordringer med dette vil være å finne en person som er egnet til denne oppgaven, som tar den seriøst, og som også er klar over at undervisningen ikke skal være forkynnende. En god idé vil være å finne en person som er vant til å møte skoleelever, for da er personen klar over at det ikke skal være forkynnende. Dermed sikrer man at ingen elever trenger å bruke fritaksregelen i forbindelse med undervisningen.

Det er flere momenter som kan påvirke undervisningen, sånn som tilgangen til materiell, lærebøker, digitale kilder, og nærmiljøet. Dette kan påvirke aktivitetene i form av hvilke utgaver av fortellinger man har tilgang til, hvilke ressurser man har når aktiviteter skal gjennomføres, hvilket nærmiljø skolen ligger i og hvilke personer man har tilgang til i nærmiljøet. Alt dette kan by på utfordringer og muligheter i forbindelse med undervisningen.

Elevforutsetningene vil også være av betydning når man skal planlegge og gjennomføre undervisningen. Hvilke forkunnskaper elevene har vil ha mye å si for tilretteleggingen av undervisningen. Kanskje har de hatt mye om Ramadan og pilegrimsreisen på forhånd slik at man bare trenger å friske opp igjen disse kunnskapene, eller kanskje de så vidt har hørt om disse begrepene. Andre elevforutsetninger som man også må tenke på er alderstrinn, gruppesammensetning, erfaringer og evner som elevene har i forkant av undervisning, for dette kan påvirke læringsutbyttet til elevene.

Siste del av modellen handler om vurdering, av læreren, elevene og undervisningen. Som lærer kan du selv vurdere dette, i tillegg kan man få elevene til å vurdere det. Dette kan gjøres underveis og tilslutt i undervisningen. Underveisvurderingen vil nok være mest

hensiktsmessig hvis det er et lengre prosjekt slik at man har mulighet til å justere undervisningen ut ifra tilbakemeldingene. Vurderingen kan gjøres på ulike måter; elevene kan skrive en exit-lapp med én ting de har lært. De kan vise med tommel opp eller tommel ned hvis de føler de har nådd/ikke nådd målet for undervisningen, de kan skrive en tilbakemelding med hva de synes var bra og hva som kan bli bedre. Mulighetene er mange når det kommer til vurderingen, men poenget er at man skal ha mulighet til å vurdere om elevene har nådd målet for undervisningen, eventuelt hva som må jobbes videre med.

Modellen er ikke komplett, og det finnes andre faktorer som man også må kunne ta hensyn til i undervisning. Disse faktorene vil selvfølgelig variere fra elevgruppe til elevgruppe. Modellen vil likevel kunne være et hjelpemiddel i planleggingen og gjennomføringen av all undervisning, og vil dermed også kunne brukes ved høytidsmarkeringer i klasserommet. Som lærer må man uansett være forberedt på det uforberedte, men modellen vil hjelpe et stykke på veien.

5.4.4 Eleven som ressurs

Det er mulig å bruke minoritetselevne som en ressurs i undervisningen, på grunn av deres erfaring med høytidene som sin egen tradisjon. Dette må gjøres på en reflektert og sensitiv måte der eleven snakker fra sitt individuelle ståsted hvis eleven har lyst. Det er viktig å være klar over at eleven hverken representerer religionen på gruppenivå, altså som en spesiell retning, eller den religiøse tradisjonen som en helhet. Religionen praktiseres ulikt på de ulike nivåene (individ, gruppe og tradisjon), og dermed kan ikke eleven representere mer enn sitt personlige ståsted. En undervisning som veksler mellom de tre nivåene vil kunne synliggjøre mangfoldene og særtrekkene ved religionen, på grunn av ulike tilnærminger (Jackson, 2007, s. 80-81). Ved å bruke elevene som en ressurs i undervisningen kan dette også være med på å skape toleranse og forståelse, samtidig som undervisningen vil bli mer interessant for elevene og slik økes kompetansen deres innenfor emnet (Westrheim, 2011, s. 117). Likevel bør det også nevnes at dette ikke nødvendigvis er en enkel løsning, læreren må først og fremst tenke på eleven og dens ønsker. I tillegg til å tenke på hvilket utbytte de øvrige elevene vil ha av dette.

5.4.5 Tverrfaglig arbeid

Som nevnt tidligere er tverrfaglig arbeid en mulig tilnæringsmåte i arbeid med høytidsmarkering. Fordelene ved dette er at det blir flere timer til temaet, og man har dermed

mulighet til å lære mer om emnet. I forbindelse med høytidsmarkeringen tenker jeg at et tverrfaglig samarbeid mellom KRLE, mat og helse, samfunnsfag/historie/geografi og kunst og håndverk vil være et godt utgangspunkt. Religion og historie er ofte nært knyttet til hverandre, og det er også ofte snakk om spesielle geografiske steder. Et eksempel på dette er under pilegrimsreisen der muslimene drar til ulike steder i nærheten av Mekka. Da vil det være hensiktsmessig å vise elevene hvor disse forskjellige stedene i Saudi-Arabia ligger.

Under høytidene er mat et sentralt punkt, og derfor mener jeg at et samarbeid mellom KRLE og mat og helse vil være nyttig. Dette åpner opp for å lære elevene om ulike matkulturer, og hvilken mat muslimene spiser i forbindelse med høytidene. På den måten vil elevene lære noe om sin egen og/eller andres matkultur. Her er det mulig å kun fokusere på mat fra den muslimske verden, eller man kan legge fokus på det å lage ekstra god mat i forbindelse med høytidene. Sistnevnte åpner også opp for å implementere mat fra den norske kulturen, da dette også kan være god mat.

I kunst og håndverk har elevene mulighet til å bruke sin kreative side. Jeg foreslo tidligere å lage takkekort i forbindelse med feiringen av id al-Fitr og dette faget muliggjør dette. På den måten vil ikke aktiviteten spise så mye av tiden til kun KRLE-faget, samtidig som elevene får nok tid til å gjennomføre aktiviteten. Her har man også mulighet til å lære elevene mer om muslimsk kunst, og la elevene selv prøve å lage slik kunst. Samarbeid mellom KRLE-faget og kunst og håndverk vil bidra til at elevene arbeider både med kompetansemål innen kunst og håndverk og KRLE på samme tid (UDIR, 2006, s. 6-7; UDIR, 2015a, s. 8).

Oppsummering

Markering av ulike høytider er betydningsfullt for både elevene, skolen og samfunnet. Elevene vil oppleve bekreftelse av sin egen religion, tilegne seg generell kunnskap om ulike religioner, og forhåpentligvis utvikle større respekt for andre, ulike mennesker. For skolen vil markeringer være med på å synliggjøre mangfoldet, vise elevene at alle kulturer er velkommen i dagens skole og utvikle et fellesskap basert på samme verdier. For samfunnet vil høytidsmarkeringer gjøre integreringen av ulike kulturer og tradisjoner lettere, en viktig ting i dagens samfunn på grunn av innvandring. Respekten for mangfold som kunnskap om ulike religioner forhåpentligvis gir, blir også viktig i samfunnets utvikling. Fortsetter innvandringen i samme tempo som de siste tiårene, vil dette bety at samfunnet vil bli enda mer mangfoldig. Dermed er det også viktig at skolen gir elevene kunnskaper om dette mangfoldet og lærer elevene om respekt og toleranse for andre, noe høytidsmarkering kan bidra til. Derfor mener jeg det er viktig at skolene gjennomfører markeringer av ulike høytider, ikke bare det kristne.

Litteraturliste

- Befring, E. (1998). *Forskningsmetode og statistikk* (3. utg.). Oslo: Det norske samlaget
- Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Bjørndal, B. & Lieberg, S. (1978). *Nye veier i didaktikken?: en innføring i didaktiske emner og begreper*. Oslo: Aschehoug
- Bø, I. & Helle, L. (2013). *Pedagogisk ordbok* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Børresen, B. (1997). *Høytider og høytidsfeiring*. Oslo: Tano Aschehoug
- Eggen, N. S. (2010). *Høytider i islam*. Hentet fra http://www.islam.no/faq_480_72_3122.aspx
- Færevik, Ø. (2005). *Hva er islam?* Hentet fra: <http://www.islam.no/page1101791409.aspx>
- Ghozlan, B. (2005). *Id-ul fitr, hva er det?* Hentet fra <http://www.islam.no/page110758499.aspx>
- Hauge, A. M. (2014). *Den felleskulturelle skolen*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Inkluderingsutvalget. (2011). *Bedre integrering*. (NOU 2011: 14). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-14/id647388/>
- Jackson, R. (2007). The interpretive approach. I J. Keast (red.), *Religious diversity and intercultural education: a reference book for schools*. (s. 79-90). Strasbourg: Council of Europe Publishing
- Jakobsen, S. E. (2016). *Høy terskel for å markere andre høytider enn de kristne*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/hoy-terskel-for-a-markere-andre-hoytider-enn-de-kristne/>
- Kunnskapsdepartementet. (2015). *Lovforslag om KRLE*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovforslag-om-krle/id2403922/>
- Munthe, E. (2011). Mangfold i skolen. I R. J. Krumsvik (red.), *Elevmangfold i skolen 5-10* (1. utg., s. 11-27). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Opplæringsloven, LOV-1998-07-17-61. (2008) Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Opsal, J. (2016). *Islam: lydighetens veg*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Paulsen, T. M. & Håberg, G. B. (2017). *Utfordringer og muligheter*. Hentet fra
<http://ndla.no/nb/node/3931?fag=8>

Rian, D. & Eidhamar, L. G. (1999). *Jødedommen og islam* (2. utg.). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Roald, A. S. (2004). *Islam*. Oslo: Pax Forlag A/S

Skålid, J. O. (2008). *Høytid i barnehagen*. Hentet fra <http://forskning.no/religion-barn-og-ungdom/2008/09/hoytid-i-barnehagen>

Statistisk sentralbyrå. (2017). *Nøkkeltall for innvandring og innvandrere*. Hentet fra
<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall>

Statistisk sentralbyrå. (2016a). *Trus- og livssynssamfunn utenfor Den norske kyrkja, 1. januar 2016*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/trosamf/aar/2016-11-25>

Statistisk sentralbyrå. (2016b). *Den norske kirke, 2015*. Hentet fra https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_koetra/aar/2016-05-04

Sødal, H. K. (2009). Religions- og livssynsdidaktikk. I H. K. Sødal (red.), *Religions- og livssynsdidaktikk*. (4. utg., s. 11-26). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Thomassen, E. (1999). Islam. I T. Rasmussen og E. Thomassen (red.), *Kildesamling: til kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering. Bind 1*. (1. utg., s. 182-261). Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter

Utdanningsdirektoratet. (2015a). Læreplan i KRLE. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/RLE1-02.pdf>

Utdanningsdirektoratet. (2015b). Generell del av læreplanen. Hentet fra
https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/generell_del/generell_del_lareplanen_b m.pdf

Utdanningsdirektoratet. (2006). Læreplan i kunst og håndverk. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/KHV1-01.pdf>

Vogt, K. (2016). *Islam*. Hentet fra https://snl.no/islam#-Islamske_h%C3%B8ytider

Westrheim, K. T. (2011). Mangfold og demokrati i den flerkulturelle skolen. I R. J. Krumsvik (red.), *Elevmangfold i skolen 5-10* (1. utg., s. 107-137). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Winje, G. (2011). Religions- og livssynsmangfold. I R. J. Krumsvik (red.), *Elevmangfold i skolen 5-10* (1. utg., s. 139-161). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS

Winje, G. (2010). *Høytidsmarkering i barnehagen*. Kristiansand: Høgskoleforlaget AS